

Arūnas Bėkšta, Vilija Lukošūnienė

KITOKS ŽVILGSNIS Į POKALBĮ APIE DEMOKRATINES VERTYBES

*Bendrojoje pilietinio ugdymo programoje*¹ (toliau – *Programa*) teigiama, kad Lietuvos bendrojo lavinimo mokykla siekia ugdyti sąmoningus piliečius, suprantančius savo teises ir pareigas, gebančius konstruktyviai dalyvauti nuolat kintančios visuomenės gyvenime. Ji padeda mokiniams įsisąmoninti, kad demokratijos kūrimas šeimoje, bendruomenėje, tautoje, valstybėje, pasaulyje yra asmeninė kiekvieno iš mūsų užduotis, rūpestis ir atsakomybė. Tuo pačiu ji puoselėja tautinę savigarbą ir pagarbą pagrindinėms demokratinėms vertybėms: *žmogaus orumui, laisvei, lygybei, teisingumui ir teisėtumui, tolerancijai, solidarumui*. Todėl mokykloje būtina sudaryti sąlygas mokiniams ugdytis vidinį poreikį aktyviai veikti, ugdytis gebėjimą analizuoti kultūrinę, etninę, politinę, socialinę įvairovę ir dėl jos galinčius kilti konfliktus, ieškoti taikaus šių konfliktų sprendimo būdų; mokykloje mokiniai turi lavinti gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje, pliuralistinėje visuomenėje.

Toje pačioje *Programoje* teigiama, kad labai svarbu, jog demokratiniai santykiai būtų kuriami mokyklos bendruomenėje. Mokykla sudaro sąlygas demokratiškos vertybių ugdymuisi ir puoselėjimui, padeda vaikams ir jaunuoliams ugdytis gebėjimą grįsti gyvenimą įsisąmonintomis demokratinėmis vertybėmis. Kurdamas demokratinis santykius ji skatina laikytis jų bendruomenės vidaus gyvenime, puoselėja dorą kaip demokratinės gyvenimosi pagrindą, remiasi bendruomenės narių pagarba vienas kitam, atvirumu ir nuoširdumu. Tai gali būti įvardijama kaip svarbiausia demokratijos puoselėjimo sąlyga, nes tik esant tokiems santykiams mokiniai ir mokytojai bendrauja ir bendradarbiauja, remia vieni kitus, pasitiki vienas kitu, gerbia ir toleruoja vienas kitą kaip ugdymosi proceso partneriai.

Programa akcentuoja:

Papildomojo ugdymo veikla teikia ypač daug galimybių mokinių pilietiškumui ugdytis – ji padeda kurti mokyklos bendruomenę kaip kartu gyvenančių ir kartu veikiančių narių bendruomenę.

Savivalda yra itin svarbi mokyklos gyvenimo struktūra. Ji padeda mokiniams ugdytis praktinės veiklos gebėjimus, nes tik praktiškai organizuotos priemonės didina mokinių, mokytojų bei tėvų demokratinės gyvenimosi patirtį.

1 www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/Pilietinis.pdf

Lietuvos mokykla yra atvira vietos bendruomenės problemoms, todėl mokytojai ir mokiniai turėtų būti skatinami aktyviai dalyvauti jas sprendžiant. Vietos bendruomenė yra ta vieta, kur ugdomasis darbas turėtų būti pratęsiamas natūralioje aplinkoje – susipažįstama su vietos savivaldos problemomis ir praktine valdžios institucijų veikla.

Programa rekomenduoja, kaip pilietinio ugdymo temas integruoti į atskirus dalykus. Atrodytų, kad neturėtų kilti jokių problemų, tačiau pokalbiai su mokytojais, mokytojų ir mokinių pasisakymai, straipsniai spaudoje rodo, kad pilietinio ugdymo ir demokratinių vertybių ugdymas mokykloje nevyksta taip, kaip norėtųsi.

Arnoldas Pikžirnis straipsnyje „Pilietinis ugdymas ar pilietinis smukdymas?“² apie pilietinio ugdymo ir demokratinių vertybių ugdymą mokyklose rašo: *Pažiūrėkime kiek dėmesio skiriame pilietiniam ugdymui vidurinio ugdymo sistemoje. Tai tėra labai siauras, dvejų metų trukmės kursas, kurį, geriausiu atveju, būtų galima pavadinti įvadu į Lietuvos teisės teoriją, galbūt, teisės/politologijos mišiniu. Šiame dalyke neskiriama pakankamai dėmesio demokratijos suvokimui, jos praktikos ir svarbos įsisavinimui [...] Didžiausia problema yra ta, kad šiandieninėje mokykloje nėra erdvės, kur jie galėtų analizuoti dabartinių sprendimų ir teorijos sąryšį, abejoti tuo, kas jiems sakoma, diskutuoti ir ginčytis aktualiais vertybiniais klausimais.*

Arūnas Poviliūnas straipsnyje „Pilietinio ugdymo mokykloje modelio paieška“³ atkreipia dėmesį į *slaptos* arba *paslėptos ugdymo programos* ir *socialinės kontrolės* sąvokas. Jis teigia, kad paslėpta ugdymo programa yra laikoma socialinės kontrolės įrankiu. Būtent paslėpta ugdymo programa moko paklusti stipresniam ir susiklosčiusią socialinę tvarką laikyti natūralia, įtvirtina susiklosčiusių galių santykius tarp įvairių socialinių grupių. Paslėpta ugdymo programa skatina susiklosčiusių socialinių santykių reprodukciją arba, kitaip tariant, nuolatinį atkūrimą. Šiuolaikiniai švietimo sociologai paslėptą ugdymo programą išvelgia pačiuose įvairiausiuose mokyklos gyvenimo aspektuose: mokyklos pastatų architektūroje, pamokų tvarkaraščiuose, oficialioje ugdymo programoje, mokytojų lūkesčiuose, žinių ir kitokiuose vertinimuose, kalboje, arba tiksliau – skirtingų kalbinių kodų sąveikoje.

Daug kas priklauso nuo mokytojo asmenybės ir požiūrio į savo dėstomą dalyką. Istorijos mokytojas Mindaugas Libikas pokalbyje apie pilietiškumo ugdymą mokykloje teigė, kad [...] *kai kurie kolegos nemėgsta to dalyko pamokų, sako, kad jos sekinančios. Manau tam yra dvi priežastys: pirma, pats labai turi tikėti tomis vertybėmis, kurias dėstai (kai kurie jau tuo netiki), ir antra, kad pamokos būtų įdomios, turi dirbti kūrybiškai, o tai jau energija, laikas, sąnaudos ir t.t.*

2 <http://www.lrytas.lt/-13127124491312685480-pilietinis-ugdymas-ar-pilietinis-smukdymas.htm>

3 <http://www.nepriklausomybe.lt/NewsByCategory.aspx?CategoryID=17&NewsID=408&Mode=8>

Apie tai rašė ir šviesios atminties Vaiva Vėbraitė: *Ar galima dovanoti tai, ko patys neturime? Ar galima diegti vaikams įgūdžius, pranokstančius mūsų pačių galias? [...] Noriu pamąstyti kartu su jumis apie pilietį ir pilietinį ugdymą Lietuvoje. Nesu šios disciplinos žinovė. Aišku man tik tiek, kiek aišku kiekvienam piliečiui, ir dar tiek, kiek man paaiškino pedagogai. Aišku, kad mes dar patys nesijaučiame esą tokie pilnaverčiai piliečiai, kokius norėtume matyti būsimosios Lietuvos žmones. O jei pilietiškumo mūsų širdyse nėra, kaip mes atrodome vaikams, kurie sėdi išrikiuotuose suoluose ir klausosi uždaro veido mokytojo samprotavimų?*⁴

Šioje metodinės priemonės dalyje siūlome kitokį požiūrį į galimą demokratinių vertybių nagrinėjimą mokykloje. Modulis sudarytas taip, kad jį būtų galima dėstyti kaip 8 akademinį valandų seminarą, atskiras temas ir užduotis naudoti pilietinio ugdymo pamokose, integruoti temas ir užduotis dėstant kitus dalykus ir dirbant užklasinėje veikloje.

Demokratinių vertybių dėstymo modulis

Tikslas: plėtoti mokinių sampratą apie demokratines vertybes mokyklos bendruomenėje ir visuomenėje.

Uždaviniai:

- gilinti supratimą apie demokratines vertybes;
- didinti suvokimą, kaip mokyklos aplinka (bendruomenė) daro įtaką mokinių demokratinių vertybių formavimuisi;
- parodyti, kaip mokinių demokratinių vertybių supratimas atsiliepia mokyklos aplinkos (bendruomenės) puoselėjimui;
- supažindinti su metodais, leidžiančiais *kitu kampu* analizuoti demokratines vertybes;
- ugdyti gebėjimą kūrybiškai ir kritiškai mąstyti nagrinėjant demokratinių vertybių temą.

Siūlomos programos temos

- Demokratinių vertybių supratimo ir taikymo (puoselėjimo) patirtis ir problemos mokinių akimis.
- Lietuvos demokratijos vertybės Lietuvos Respublikos Konstitucijoje.
- Asmenybės vertybių įtaka demokratijai.
- Kūrybiškumo ir kritinio mąstymo taikymas analizuojant demokratinių vertybių temą.

⁴ Vaiva Vėbraitė, Pilietinis ugdymas. Mėgėjo pastabos, <http://www.pilietinis-ugdymas.smm.lt/problemos.html>.

- Mokyklos demokratijos vertybės.
- Mokyklos teisių ir laisvių deklaracija.

Praktiniai užsiėmimai

I. Įžanga, apšilimas. Temos pristatymas

Uždaviniai:

- *Ištirpdyti ledus.*
- Susipažinti arba daugiau sužinoti apie vienas kitą.
- Susipažinti su tema.

Darbo priemonės: atvirukai demokratių vertybių ir pilietiškumo tema (su piešiniais ir/arba su piešiniais ir posakiais).

Darbo forma: darbas poromis, temos pristatymas.

Trukmė: 45 minutės

Darbo eiga:

- Atvirukai sukarpomi į dvi dalis ir išdalijami mokiniams.
- Mokiniai ieško antros atviruko dalies ir radę sudaro porą.
- Pora aptaria atviruko vaizdą ir jame pateikto posakio turinį, diskutuoja apie posakio aktualumą seminaro temai.
- Poros savo mintis išsako visai auditorijai.
- Seminaro vedėja(s) apibendrina įžanginės užduoties mintis ir pristato temą.

II. Demokratių vertybių supratimo ir taikymo (puoselėjimo) patirtis ir problemos mokinių akimis

Uždaviniai:

- Išsiaiškinti demokratijos supratimą.
- Pasitikslinti mokymosi poreikį.
- Išsakyti emocijas.

Darbo priemonės: lapai arba mokyklinė lenta, spalvoti žymekliai ir kortelės.

Darbo forma: individualus ir grupinis darbas.

Trukmė: 30 minučių.

Darbo eiga:

- Demokratinių vertybių supratimas išsiaiškinamas dedant taškus lape arba lentoje nubrėžtoje *patirties tiesėje*:

Nesuprantu, kas tai yra..... puikiai suprantu, kas tai yra

- Taikant „tas – anas“ metodą išsiaiškinamas mokymosi apie demokratines vertybes poreikis. Skirtingose auditorijos pusėse ant grindų padedami lapai su užrašais „tas“ ir „anas“. Mokiniam siūlomos kelios su mokymų tema susijusios alternatyvų poros, pasakoma, kuri alternatyva reiškia „tas“, o kuri – „anas“. Kiekvienas mokinys turi pasirinkti vieną alternatyvą ir atsistoti ties pasirinktu užrašu. Keletas mokinių paprašomi paaiškinti, kodėl pasirinko būtent tą alternatyvą. [Galimos alternatyvos:

✓ *Demokratinės vertybės man yra svarbios / Demokratinės vertybės man nerūpi.*

✓ *Pilietiškumui ugdyti reikia atskiros disciplinos, pamokų / Pilietiškumo tema turi būti integruota į visus dalykus.*

✓ *Demokratijos vertybės išsiugdomos pamokose / Demokratijos vertybes formuoja aplinka.*

- Demokratinių vertybių temos supratimo ypatumams analizuoti dalyviai suskirstomi į grupes. Grupėse dalijamasi mintimis apie tai, kaip kiekvienas supranta demokratines vertybes, kas sukelia pasitenkinimą ir nepasitenkinimą išgirdus kalbant apie demokratines vertybes pamokose ir gyvenime. Teigiami ir taisytini dalykai surašomi ant skirtingų spalvų kortelių ir suklijuojami ant lapų.
- Apibendrinama susiejant su seminaro tema.

III. Lietuvos demokratijos vertybės Lietuvos Respublikos Konstitucijoje

Uždaviniai:

- Supažindinti mokinius su demokratijos vertybėmis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje.
- Pagilinti supratimą apie vertybių įgyvendinimą.

Darbo priemonės: kompiuteris, projektorius.

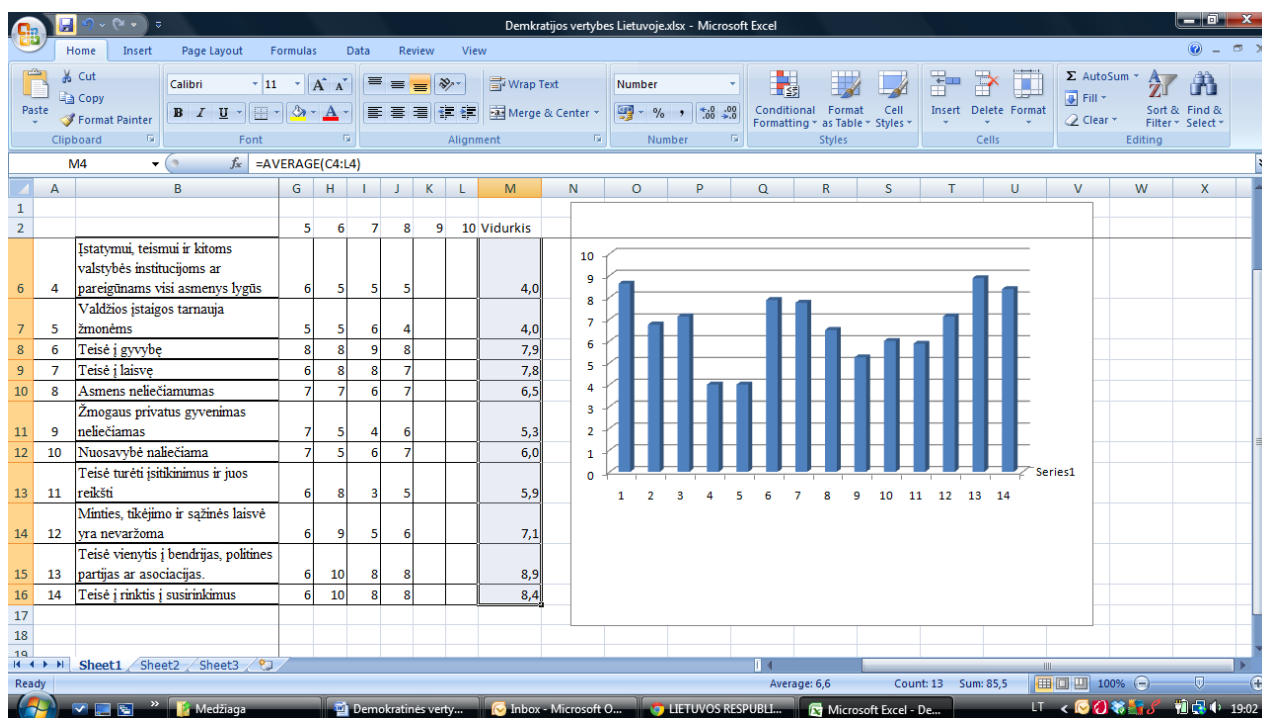
Padalomoji medžiaga: anketa (1 priedas), Lietuvos Respublikos Konstitucijos ištraukos (2 priedas).

Darbo forma: darbas poromis.

Trukmė: 60 minučių.

Darbo eiga:

- Išdalijama anketa ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsnių ištraukos.
- Mokiniai balais nuo 1 iki 10 įvertina, kaip Konstitucijoje įrašytos demokratinės vertybės realiai įgyvendinamos Lietuvoje.
- Kiekviena pora diktuoja savo vertinimus, kurie įrašomi į *Excel* lentelę „Demokratijos vertybės Lietuvoje“. Visi stebi, kaip po kiekvienos poros vertinimų kompiuterio ekrane keičiasi bendras grupės rezultatas.

- Porų vertinimų suvestinė rodo, kurios vertybės mokiniams atrodo įgyvendinamos gerai (vertinamos aukštu balu), o kurios – nepakankamai (vertinamos žemu balu).

Didelė tikimybė, kad aukštai bus vertinamos formalios teisės: teisė dalyvauti rinkimuose, teisė rinktis, teisė vienytis ir panašios. Gerokai prasčiau bus vertinamas įgyvendinimas tų vertybių, kurios susijusios su asmens apsisprendimu ir vidine laisve (teisė turėti įsitikinimus ir juos reikšti, minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė) bei valdžios institucijų (valdininkų) elgesiu su piliečiais.

Su visa grupe aptariama, kas lėmė tokį vertinimą. Dalyvių klausinama:

- Kur ir kaip susidūrėte su žodžio laisvės apribojimais?
- Kur ir kaip susidūrėte su tikėjimo ir sąžinės laisvės apribojimais?
- Kur ir kaip susidūrėte su privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimais?

- Kur ir kaip susidūrėte su valdžios įstaigų tarnautojų savivaliavimu, žmonių interesų nepaisymu?

Apibendrinimas:

- Atkreipiamas dėmesys, kad gerai vertinami dalykai yra palyginti nesunkiai įgyvendinami, nes yra susiję tik su *popierine* išraiška (įstatymais, konvencijomis ir pan.) arba yra techninio pobūdžio. Blogiau vertinami dalykai (valstybės tarnautojų elgesys ir požiūris į piliečius) yra keičiami gerokai sunkiau ir lėčiau, nes asmens nuostatomis ir vertybių sistemoms pa(si)keisti reikia daug laiko ir pastangų.

1 priedas. Anketa „Demokratijos principai Lietuvoje“

Poromis aptarkite ir nuo 1 iki 10 balų įvertinkite, kaip Lietuvoje įgyvendinami demokratijos principai

Principai	Vertinimas
Rinkimų laisvė (4 straipsnis)	
Valdžių atskyrimo principas (5 straipsnis)	
Svarbiausių valstybės klausimų sprendimas referendumu (9 straipsnis)	
Valdžios įstaigų tarnavimas žmonėms	
Teisė į gyvybę (19 straipsnis)	
Teisė į laisvę (20 straipsnis)	
Asmens neliečiamumas (21 straipsnis)	
Žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas (22 straipsnis)	
Nuosavybės neliečiamumas (23 ir 24 straipsniai)	
Teisė turėti įsitikinimus ir juos reikšti (25 straipsnis)	
Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma (26 straipsnis)	
Visų asmenų lygybė įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams (29 straipsnis)	
Teisė vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (35 straipsnis)	
Teisė rinktis į susirinkimus (36 straipsnis)	

2 priedas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsniai

4 straipsnis

Aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus.

5 straipsnis

Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Valdžios galias riboja Konstitucija. Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

9 straipsnis

Svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu. Įstatymo nustatytais atvejais referendumą skelbia Seimas. Referendumas taip pat skelbiamas, jeigu jo reikalauja ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę. Referendumo skelbimo ir vykdymo tvarką nustato įstatymas.

19 straipsnis

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

20 straipsnis

Žmogaus laisvė neliečiama. Niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas. Niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas. Nusikaltimo vietoje sulaikytas asmuo per 48 valandas turi būti pristatytas į teismą, kur sulaikytajam dalyvaujant sprendžiamas sulaikymo pagrindumas. Jeigu teismas nepriima nutarimo asmenį suimti, sulaikytasis tuojau pat paleidžiamas.

21 straipsnis

Žmogaus asmuo neliečiamas. Žmogaus orumą gina įstatymas. Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes. Su žmogumi, be jo žinios ir laisvo sutikimo, negali būti atliekami moksliniai ar medicinos bandymai.

22 straipsnis

Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami. Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.

23 straipsnis

Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai. Nuosavybė gali būti paaimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.

24 straipsnis

Žmogaus būstas neliečiamas. Be gyventojų sutikimo įeiti į būstą neleidžiama kitaip, kaip tik teismo sprendimu arba įstatymo nustatyta tvarka tada, kai reikia garantuoti viešąją tvarką, sulaikyti nusikaltėlių, gelbėti žmogaus gyvybę, sveikatą ar turtą.

25 straipsnis

Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui,

privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. Pilietis turi teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį.

26 straipsnis

Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą. Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves. Tėvai ir globėjai nevaržomi rūpinasi vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus.

29 straipsnis

Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

35 straipsnis

Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai. Politinių partijų, kitų politinių ir visuomeninių organizacijų steigimą ir veiklą reglamentuoja įstatymas.

36 straipsnis

Negalima drausti ar trukdyti piliečiams rinktis be ginklo į taikius susirinkimus. Ši teisė negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, ir tik tada, kai reikia apsaugoti valstybės ar visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ar dorovę arba kitų asmenų teises ir laisves.

IV. Asmenybės vertybių įtaka demokratijai.

Uždavinys: gilinti supratimą apie demokratines vertybes.

1 alternatyva. Dokumentinio filmo „Pilietis Havelas“ epizodų peržiūra ir aptarimas.

Darbo priemonės: kompiuteris, kompaktinė plokštelė su filmo „Pilietis Havelas“ įrašu.

Darbo forma: darbas auditorijoje.

Trukmė: 45 minutės

Darbo eiga:

- Formuluojami uždaviniai: žiūrėti ištraukas iš filmo įvardyti ir analizuoti Václavo Havelo ir jo komandos demokratinės vertybes.
- Demonstruojami trumpi filmo epizodai (iki 2 minučių), demonstravimas iš viso trunka iki 10 minučių. Rekomenduojami peržiūrėti epizodai ir juose atsiskleidžiančios vertybės pateiktos 1 lentelėje.

- Po kiekvieno epizodo aptariama, kokios vertybės išryškinamos epizode.

1 lentelė. Filmo „Pilietis Havelas“ fragmentai ir aptariamoms vertybėms.

Epizodai	Trukmė	Epizodo aprašymas	Vertybės
1 epizodas	0:30–01:03 0:33	Filmo pradžia	Nėra. Informacija apie Havelą
2 epizodas	02:40–04:26 1:46	Prezidento rinkimai Asamblėjoje	Žodžio laisvė. Žodžio laisvės ribos
3 epizodas	12:02–13:00 0:58	Prezidento Boriso Jelcino vizitas	Tiesos, ne melo prezidentas. Padorumas (Havelo žodžiai „ <i>Reikia perspėti...</i> “)
4 epizodas	28:15–29:30 1:15	Premjero Vaclavo Klausio vyriausybės vertinimas	Valstybės kontrolės ribos
5 epizodas	30:45–31:20 0:35 32:21–32:40 0:20 33:24–34:04 0:40 34:04–34:44 0:40	Argumentai, kodėl eiti ar neiti į naujus Prezidento rinkimus Argumentai „už“ Argumentai „prieš“ Klaidos. Po žodžių „... <i>dar nepasakiau, ką ketinu paskelbti</i> “ sustabdyti filmo rodymą. Užduoti klausimą mokiniams: <i>ką nusprendė Havelas – balotiruotis antrai kadencijai ar ne?</i> Galima balsuoti, kiek mokinių mano, kad balotiruosis, ir kiek-kad ne? Kodėl taip galvoja? Aptarti Havelo pasirinkimą. Rodyti toliau.	Atsakomybė Valdžios siekimas (<i>Gerai, ar blogai siekti valdžios?</i>) Visuomenės interesai svarbesni už asmeninius.

6 epizodas	47:08–50:15	Televizijos darbuotojų streikas	Istatymo viršenybė
------------	-------------	---------------------------------	--------------------

Apibendrinimas: Daroma išvada, kad demokratiją lemia žodžio ir veiksmo vienybė grindžiamos žmogaus vertybės, kurias ji(s) ne tik deklaruoja, bet ir pats vadovaujasi kiekvieną dieną.

2 alternatyva. Demokratiškiausias mokyklos bendruomenės narys

Darbo priemonės: uždaroma dėžutė ar indas– *balsadėžė*, nedideli lapeliai – *balsavimo biuleteniai*, lenta rašymui.

Darbo forma: simuliacinis žaidimas.

Darbo eiga:

1 žingsnis. Demokratiškiausio mokyklos bendruomenės nario rinkimai.

- Mokiniam siūloma prisiminti 3 demokratiškiausius mokyklos bendruomenės narius (mokytoją, ką nors iš aptarnaujančio personalo, tėvų, mokinių).
- Sakoma iš eilės po vieną vardą ir sudaromas visų vardų sąrašas.
- Išdalijami balsavimo biuleteniai.
- Kiekvienas mokiny/kiekviena mokinė įrašo vardo numerį ir įmeta biuletinį į balsadėžę.
- Baigus balsuoti balsadėžė atidaroma, iš jos po vieną imami biuleteniai ir skaitant numerius lentoje prie sąrašo vardų žymimi plusai. Daugiausia plusų surinkęs asmuo paskelbiamas demokratiškiausiu mokyklos bendruomenės nariu.

2 žingsnis. Demokratiško asmens savybės

- Aiškinamasi, dėl kokių savybių ir kokio elgesio mokiniai demokratiškiausiu išrinko būtent ši(s) bendruomenės narys (-ė).
- Aptariama, kokias vertybes atspindi įvardytos jo(s) savybės ir elgesys.
- Mokinių mintys surašomos į lentelę lape:

2 lentelė. Vertybių atspindys asmens savybėse ir elgesyje

Savybės	Elgesys	Vertybės

3 žingsnis. Apibendrinimas

Daroma išvada, kad demokratiškumą lemia žmogaus vertybės, kurias ji(s) ne tik deklaruoja (nors dažniausiai visai nedeklaruoja), bet ir vadovaujasi kiekvieną dieną; tos vertybės atsiskleidžia per tai, ką žmogus daro ir kaip elgiasi įvairiose situacijose.

V. Kūrybiškumo ir kritinio mąstymo taikymas analizuojant demokratiškas vertybių temą

Uždaviniai:

- temai apie demokratines vertybes pritaikyti Marijono Mikutavičiaus dainos „Aš tikrai myliu Lietuvą“ tekstą;
- paskatinti mokinių kūrybiškumą ir kritinį mąstymą analizuojant demokratiškas vertybių temą.

Darbo priemonės: kompiuteris, projektorius arba grotuvas ir televizorius, kompaktinė plokštelė arba atminukas su dainos „Aš tikrai myliu Lietuvą“ įrašu.

Padalomoji medžiaga: dainos žodžiai (3 priedas).

Trukmė: 90 minučių.

Darbo forma: grupinis darbas.

Darbo eiga:

- Paaškinama, kad bus dirbama su Marijono Mikutavičiaus daina „Aš tikrai myliu Lietuvą“ ir išdalijami dainos žodžiai.
- Išklausoma pati daina.
- Sudaromos grupelės
- Formuluoama užduotis (pasirinktinai viena ar kelios iš sąrašo):
 - ✓ Išanalizuoti tekstą ir įvardyti demokratines vertybes, kurios išreiškiamos tiesiogiai arba per jų nebuvimą ar priešingą teigimą.
 - ✓ Diskutuoti, ar dainos herojus iš tikrųjų myli Lietuvą?
 - ✓ Nupiešti piešinį „Lietuvos demokratija pagal Marijoną“
 - ✓ Sukurti naują dainą „Mokyklos demokratija pagal Marijoną“
 - ✓ Sukurti Marijono dainą iliustruojančias pateiktis ir vaizdus sujungti su daina.
 - ✓ Sukurti spektakliuką dainos ir demokratiškas vertybių tema.

Dainos analizei ar apibendrinimui galima panaudoti interviu su M. Mikutavičiumi (4 priedas).

3 priedas. Marijono Mikutavičiaus daina „Aš tikrai myliu Lietuvą“

Gyvenu mieste, turiu butą, mašiną
Susimoku baudas, kai ratus užrakina
Ir saugos diržus permetu per petį
Vidury nakties policiją pamatęs

Mano pašto dėžutė, tarsi minų po karo
Pilna piktų laiškų, neužsidaro
Priminimai ir skolos įvairiausio spektro
Sąskaitos už vandenį, dujas ir elektrą

Nerūkau, kur noriu, negeriu, kur
draudžia
Žegnojuosi, kai reikia, paklūstu, jeigu
baudžia
Tyliau, kada rėkia, kenčiu, kada reikia
Klausau, kada moko, esu kaltas, kai
peikia

Milijoną turiu įsipareigojimų
Kantariai gyvenu be apdovanojimų
Pridarau klaidų, pripažįstu – kur dėtis
Bet iš visų jėgų stengiuos būti geras
piliėtis

*Ir aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Ar mylit ją jūs?*

*Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Tik ar mylit ją jūs?*

Mane lengva pagauti, lengva nubausti
Lengva priversti gėdytis ir rausti
Aš tam pasiruošęs, tai – teisingumas
Valdo kasdien šventas solidarumas

Mane moko doros ir atsakomybės
Moko, kad būtent šitaip veikia valstybė
Tu jautiesi niekas nacionaliniam banke
Kitas stato namus nacionaliniam parke

Virš tavo galvos armija ministrų
Patarėjų, sargų, jaunų specialistų
Ar jie dirba tam, kad būtų tau lengviau?
Ar tu balsuoji už juos, kad jiems būtų
geriau?

Atsiskaityk už savo ligas ir nelaimės
Mokėk už nesėkmės savo ir baimės
Yra daug gudresnių už tave, nėr kur dėtis
Tai kaina, nes bandai būti geras piliėtis

*Ir aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Ar mylit ją jūs?*

*Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Aš tikrai myliu Lietuvą
Tik ar mylit ją jūs?*

TV PUBLIKOS INTERVIU. 2012 VASARIO 11-18D.

M. MIKUTAVIČIUS: MAN SVARBI ŠITA ŽEMĖ

Nepaisydamas savo skeptiško požiūrio į pasaulį, dainininkas ir televizijos laidų vedėjas Marijus MIKUTAVIČIUS (40 m.) prisipažįsta, kad gyvenime vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis kaip ir jo tėvai - meilė gimtinei ir šeimai. Ėmėsis vesti laidą „Pabandom iš naujo“, jis nuoširdžiai bando suprasti, kas žmones gena į svetimus kraštus - nepriteklus ar noras būti madingiems.

- Ar pradėjus vesti laidą „Pabandom iš naujo“ pasikeitė jūsų požiūris į emigraciją?

- Ne. Jau buvau susidaręs nuomonę apie tai, nors kai kurie klausimai vis dar lieka neaiškūs. Pavyzdžiui, iki šiol negaliu sau atsakyti, ar dviguba pilietybė yra gerai, ar blogai. Ar visi emigrantai iš tikrųjų buvo priversti išvažiuoti, ar daugelis išvažiavo, nes tai tiesiog buvo madinga. Ar pykti ant žmonių, kurie išvykę pradeda nekęsti Lietuvos, ar žiūrėti į tai atlaidžiai ir su tuo susitaisyti.

- Pats kada nors buvote susimąstęs apie galimybę išvažiuoti gyventi kitur?

- Ne, niekada. Galimybę kur nors išvykti trumpam pagyventi įsivaizduoju, bet kaip faktą ieškoti geresnio gyvenimo - ne.

- Kaip manote, ar televizija gali prisidėti prie emigracijos sustabdymo?

- Netikiu tuo. Skeptiškai žiūriu į bet kokius bandymus grąžinti emigrantus, į neva patriotinius šūkius, kurie neva turėtų sustabdyti tą bangą. Žinias klaida galėtų prie prisidėti nebent skatinama pilietiškumą ir dirbdama ne su tais žmonėmis, kurie jau išvyko, bet su tais, kurie liko ir yra pasiryžę čia likti. Kartu su jais reikia kurti patrauklią atmosferą, kad žmonėms net nekiltų noras kur nors važiuoti.

- Kokiais atvejais pateisinatė emigraciją?

- Pateisinu žmogaus norą išgyventi. Jei jis yra priverstas rinktis tarp šalies ir šeimos, aišku, kad šeima yra svarbiau. Manau, kad ir pats taip pasirinkčiau. Tačiau nepateisinu jaunuolio, kuris galvoja, kad reikia važiuoti vien dėl to, kad čia jis negali nusipirkti kokio nors „kietesnio“ DVD grotuvo per trumpesnį laiką. Jo absoliučiai nesuprantu. Čia, matyt, jau yra išsilavinimo ir šiaip sielos stoka.

- Kuo, jūsų manymu, lietuviai išsiskiria iš savo kaimynų?

- Nemanau, kad mes nuo koro geresni. Visada labai skeptiškai žiū-

“

Tėvynė yra kaip tėvai. Juk su tėvais pykstiesi, riejiiesi, tačiau ateina laikas, kai susėdi su jais prie pietų stalo ir jūs esate labiausiai vienas kitą mylinti šeima

rėjau į bandymą paaiškinti, kad mūsų istorija geresnė ar mūsų pasaulėžiūra šventesnė, ar kad mes esame darbštesni. Nemanau. Turime savo pranašumų ir trūkumų. Nesame geresni. Negali būti geresnis kirvis už klijį. Abu jie turi tam tikras funkcijas ir tam tikroje situacijoje vienas būna parankesnis už kitą.

- Kaip švenčiate Vasario 16-ąją?

- Kaip nors ypatingai tikrai nešvenčiu. Kartais su draugais nueiname pažiūrėti, jei kas nors mieste vyksta. Bet, mano manymu, tautinės valstybinės šventės yra pasisavinę politikai. Jie padaro sau tokio mažo klando šventę, kurioje gali išpūsti krūtines, pasipasakoti, kokie šaunūs jie yra, apsikabinėti medaliais, parodyti panieką oponentams ir išsiskirstyti. O šalis tarsi lieka nuošalyje.

- O kaip norėtumėte, kad ši diena būtų švenčiama?

- Be jokios abejonės, turėtų būti švenčiama Nepriklausomybė. Bet net ir norėdamas tai padaryti atsi-trenki į krūvas stereotipų, kas galima tos šventės metu, o kas negalima. Pavyzdžiui, prie Katedros koncerto jau nepadarysi, galbūt nepadarysi jau ir prie Lukiškių aikštės. Turime labai daug sakralinių vietų, skirtų praeičiai, bet absoliučiai neturime erdvių, kuriose galėtų siaus-

Redakcijos archyvo nuotr.

➤ DAINININKAS MARIJUS MIKUTAVIČIUS ĮSITIKINĖS, KAD NORINT SUSTABDYTI EMIGRACIJĄ REIKIA DIRBTI NE SU TAIS, KURIE JAU IŠVYKO, BET SU TAIS, KURIE DAR GYVENA LIETUVOJE

ti gyvieji. Dėl to gyvieji net ir nebando kištis į mirusiųjų reikalus.

- Jūsų dainos žodžiai - „Aš myliu Lietuvą“. O pats už ką mylite Lietuvą?

- Labai sunku paaiškinti tos dainos prasmę. Ji yra tokia dvilypė. Būna akimirku, kai nekenčiame savo šalies, ir tą neapykantą kartais sukelia tokios buitinės smulkmenos kaip sugedęs televizorius ar koks valstybės klerkas, nepakankamai atkreipęs dėmesį į tavo nuomonę. Kartais tai mums sukelia labai negatyvią reakciją ir ją nukreipiame į pačią valstybę. Bet aš visada įsivaizdavau, kad Tėvynė yra kaip tėvai. Juk su tėvais pykstiesi, susirieji, trenki durimis ir jie tau parodo duris. Tačiau ateina laikas, kai susėdi su jais prie pietų stalo ir jūs esate labiausiai vienas kitą mylinti šeima. Tad santykius su gimtine, manau, yra irgi toks pats. Ir emigrantai kartais tai jaučia. Jie tarsi vaikai, išėję iš namų ir po kiek laiko norintys į juos sugrįžti. Nepaisant viso mano skeptiško požiūrio į pasaulį, turiu tas pačias vertybes, kokias turi ir mano tėvai. Man svarbi yra šita žemė, ir gal ne visada elgiuossi teisingai, bet aš ją savaip myliu.

Kalbėjosi Agnė VAITASIŪTĖ

VI. Mokyklos demokratijos vertybės.

1 alternatyva. Vertybės mokykloje.

Uždaviniai:

- Pasikartoti *minčių lietaus* metodą.
- Aptarti mokyklos demokratijos vertybes.

Darbo priemonės: popieriaus lapai kiekvienai grupei su užrašyta tema „Mokyklos demokratijos vertybės“, spalvoti žymekliai.

Darbo forma: grupinis darbas.

Trukmė: 30 minučių.

Darbo eiga:

- Prisimenamos ir lentoje užrašomos *minčių lietaus* taisyklės:
 - ✓ priimti ir užrašyti visas mintis,
 - ✓ nediskutuoti dėl išsakytų minčių,
 - ✓ neneigti (nesakyti „ne“, „netinka“, „čia nieko bendro su demokratija“).
- Kiekvienai grupei duodamas lapas, kuriame ji rašo savo mintis.
- Po 7 minučių darbas nutraukiamas ir suskaičiuojama, kiek minčių surašė kiekviena grupė.
- Aptariama, kas padėjo atlikti užduotį daugiausia minčių surašiusiai grupei ir kas trukdė surašiusiai mažiausiai.

Surašytos vertybės bus naudojamos kuriant „Mokyklos laisvių ir teisių deklaraciją“ kitame užsiėmime (žr. 7. *Mokyklos teisių ir laisvių deklaracija*).

2 alternatyva: Žmogaus teisės mokykloje.

Uždavinys: gilinti suvokimą apie mokyklos demokratiją.

Padalomoji medžiaga: anketa „*Visuotinės žmogaus teisių ir laisvių deklaracijos (toliau – VŽTD) teiginių įgyvendinimas mokykloje*“ (5 priedas) ir lentelė „*Rezultatų apibendrinimas*“ (6 priedas).

Darbo forma: individualus darbas, diskusija.

Darbo eiga:

1 variantas. Jei yra galimybė dirbti kompiuterių klasėje, naudojamos kompaktinės plokštelės „Galime keisti(-s)“ kopijos, kurios pridėtos prie to paties pavadinimo leidinio⁵.

⁵ Margarita Jankauskaitė, Virginija Aleksėjūnė, Vilana Pilinkaitė-Sotyrovič. Galime keisti(-s). Lygių galimybių plėtros centras. Vilnius, 2008.

- Individualiai užpildoma anketa „Visuotinės žmogaus teisių ir laisvių deklaracijos (toliau – VŽTD) teiginių įgyvendinimas mokykloje“.
- Kol mokiniai pildo anketą, lentoje nubraizžoma lentelė „Rezultatų apibendrinimas“.
- Baigus pildyti anketą paprašoma kiekvieno pakelti ranką pagal jo nustatytą temperatūrą iš „Vertinimų suvestinės“ anketos pabaigoje. Pakėlusią ranką mokinių skaičius įrašomas į tinkamą temperatūros intervalą „Rezultatų apibendrinimo“ lentelėje lentoje.
- Nustatoma, kurioje temperatūros skalėje susikaupė daugiausiai pasirinkimų.
- Aiškinamasi:
 - ✓ Ar gautas mokyklos rezultatas nustebino?
 - ✓ Ką reiškia ši temperatūra?
 - ✓ Kokios temperatūros reiktų siekti?
 - ✓ Kurie dalykai labiausiai trukdo siekti pageidaujamo rezultato?
 - ✓ Ką reiktų padaryti kartu su mokyklos bendruomene, kad padėtis pagerėtų?

2 *variantas*. Jeigu nėra galimybės dirbti kompiuterių klasėje, išdalijama ir pildoma popierinė anketos versija. Tolesni žingsniai – kaip 1 variante.

5 priedas. Visuotinės žmogaus teisių ir laisvių deklaracijos (toliau – VŽTD) teiginių įgyvendinimas mokykloje

Įvertinkite teiginius balais pasirinkdami atitinkamą vertinimo grafą: 0 – reiškia „nežinau“, 1 – „ne“, 2 – „kartais“, 3 – „dažnai“, 4 – „visuomet“

Eil. Nr.	VŽTD straipsnių teiginiai	Vertinimas				
		0	1	2	3	4
1.	Mano mokyklos bendruomenės nariai nėra diskriminuojami dėl rasės, lyties, lytinės orientacijos, šeimyninės padėties, negalios, religijos ar gyvenimo stiliaus (VŽTD 2 straipsnis)					
2.	Savo mokykloje jaučiuosi saugus/saugi (VŽTD 3 ir 5 straipsniai)					
3.	Mano mokykloje visiems moksleiviams vienodai suteikiama informacija apie studijų ir karjeros galimybes ir palaikomi jų siekiai (VŽTD 2 ir 26 straipsniai)					
4.	Mano mokykloje visi turi vienodas galimybes naudotis					

	ištekliais ir dalyvauti veikloje (VŽTD 2 ir 7 straipsniai)					
5.	Mano mokyklos bendruomenės nariai priešintųsi bet kokioms diskriminacijos apraiškoms (veiksmams, įvairios medžiagos platinimui, žodžiams) mokykloje (VŽTD 2, 3, 7, 28, 29 straipsniai)					
6.	Kai kas nors pažeidžia kito asmens teises, pažeidėjui padedama suvokti, kaip keisti savo elgesį (VŽTD 26 straipsnis)					
7.	Mano mokyklos bendruomenės nariai rūpinasi mano asmens ir akademinė raida ir visada stengiasi padėti (VŽTD 3, 22, 26, 29 straipsniai)					
8.	Iškilę konfliktai sprendžiami bendradarbiaujant, nesmurtiniu būdu (VŽTD 3 ir 28 straipsniai)					
9.	Mokykloje laikomasi nediskriminacinės politikos ir yra sistema, padedanti veiksmingai spręsti iškylančius konfliktus (VŽTD 3 ir 7 straipsniai)					
10.	Visi yra užtikrinti, kad iškilus drausmės problemoms kaltė ar nuobaudos bus nustatytos nešališkai ir teisingai (VŽTD 6, 7, 8, 9 ir 10 straipsniai)					
11.	Mūsų mokykloje niekas nėra patyręs žeminančios bausmės ar elgesio (VŽTD 5 straipsnis)					
12.	Kiekviena(s) dėl blogo elgesio laikoma(s) nekaltu/nekalta, kol jo(s) kaltė neįrodyta (VŽTD 11 straipsnis)					
13.	Mano asmeninė erdvė ir nuosavybė yra gerbiamos (VŽTD 12 ir 17 straipsniai)					
14.	Mano mokyklos bendruomenė yra atvira įvairios kilmės moksleiviams, mokytojams, administracijos, pagalbiniam darbuotojams ir žmonėms, gimusiems svetur (VŽTD 2, 6, 13, 14 ir 15 straipsniai)					
15.	Aš galiu laisvai, be baimės išreikšti savo idėjas ir nuostatas (VŽTD 19 straipsnis)					
16.	Mano mokyklos bendruomenės nariai gali rengti ir platinti leidinius nebijodami cenzūros ir nuobaudų (VŽTD 19					

	straipsnis)					
17.	Pamokose, vadovėliuose, susirinkimuose, bibliotekose, klasės valandėlėse yra pateikiamos įvairios (rasinė/etninė, lyties, ideologinė) požiūrio perspektyvos (VŽTD 2, 19 ir 27 straipsniai)					
18.	Aš galiu dalyvauti kultūriniuose mokyklos renginiuose, kur mano kultūrinė tapatybė, kalba ir vertybės yra gerbiamos (VŽTD 19, 27 ir 28 straipsniai)					
19.	Mano mokyklos bendruomenės nariai gali dalyvauti demokratiškai priimant sprendimus, kuriant mokyklos politiką ir taisykles (VŽTD 20, 21 ir 23 straipsniai)					
20.	Mano mokyklos bendruomenės nariai turi teisę burtis į draugijas ir susivienijimus, kad apgintų savo ar kitų teises mokyklos viduje (VŽTD 19, 20 ir 23 straipsniai)					
21.	Mano mokyklos bendruomenės nariai skatina vieni kitus sužinoti daugiau apie mūsų visuomenės ir globalias problemas, susijusias su teisingumu, ekologija, skurdu ir taika (VŽTD 26 ir 29 straipsniai)					
22.	Mano mokyklos bendruomenės nariai skatina vieni kitus dalyvauti veikloje, susijusioje su teisingumu, ekologija, skurdu ir taika (VŽTD 26 ir 29 straipsniai)					
23.	Mano mokyklos bendruomenės nariai turi pakankamai laisvo/poilsio laiko ir dirba saikingas darbo valandas normaliomis darbo sąlygomis (VŽTD 23 ir 24 straipsniai)					
24.	Visi mokyklos darbuotojai gauna pakankamą uždarbį, kad sau ir savo šeimos nariams galėtų užtikrinti adekvatų gyvenimo ir sveikatos lygį (VŽTD 22 ir 25 straipsniai)					
25.	Aš prisiimu atsakomybę, kad žmonės mano mokykloje nediskriminuotų vieni kitų (VŽTD 1 ir 29 straipsniai)					
	SUMA:					

Perkelkite gautas sumas į *Vertinimų suvestinės* lentelę ir susumuokite bendrą mokyklos temperatūrą:

Vertinimų suvestinė

SUMA:						
Padauginti iš:	0	1	2	3	4	Suma:
Sandauga:						

6 priedas. Rezultatų apibendrinimas

Temperatūros intervalai	Balsų skaičius
10–20	
21–30	
31–40	
41–50	
51–60	
61–70	
71–80	
81–90	
91–100	

VII. Mokyklos teisių ir laisvių deklaracija.

Uždaviniai:

- analizuoti ir įsisavinti Visuotinę žmogaus teisių ir laisvių deklaraciją (toliau – VŽTD).
- lavinti kūrybiškumą.

Darbo priemonės: iliustruoti žurnalai, laikraščiai, lipnūs spalvoti lapeliai, smulkūs daiktai (smeigtukai, sąvaržėlės, skėčiukai gėrimams, kokteilių šiaudeliai, *kindersurprizų* kiaušiniai, kramtomosios gumos juostelės ir pan.), žirklės, klijai.

Darbo forma: grupinis darbas.

Trukmė: 60 minučių.

Darbo eiga:

- Formuluojuama užduotis: remiantis VŽTD sukurti mokyklos teisių ir laisvių deklaraciją.
- Akcentuojama, kad kuriama MOKYKLOS, o ne mokinių teisių ir laisvių deklaracija. Tai reiškia, kad reikia mąstyti apie bendruomenės elgesio normas.

- Mokyklos teisių ir laisvių deklaracijai kurti galima pasinaudoti *minčių lietaus* rezultatais, gautais prieš tai vykusiam užsiėmimui (žr. VI. Mokyklos demokratijos vertybės, 1 alternatyva) Pasiūlomos užduoties alternatyvos:
 - ✓ parašyti mokyklos teisių ir laisvių deklaraciją.
 - ✓ sukurti mokyklos teisių ir laisvių deklaracijos koliažą.
 - ✓ sukurti koliažą ir pagal jį parašyti deklaracijos tekstą.
- Dalyviai suskirstomi į grupes po 3-5 asmenis.
- Grupėse dirbama 35–40 minučių.
- Kiekvienos grupės kūrinio pristatymui skiriama po 5 minutes.
- Vadovas(-ė) apibendrina (iki 5 minučių).

VIII. Seminaro apibendrinimas

Uždavinys: apibendrinti ir įvertinti seminaro darbą.

1 alternatyva.

Padalomoji medžiaga: seminaro įvertinimo lapai su skiltimis (+) ir (Δ):

+	Δ

Darbo forma: individualus darbas.

Trukmė: 15 minučių

Darbo eiga:

- Seminaro vedėja(s) apibendrina dienos temą ir nuveiktas veiklas.
- Kiekvienas dalyvis individualiai užpildo seminaro įvertinimo lapą, skiltyje (+) įrašydamas tai, kas jam patiko, o skiltyje (Δ) – tai, kas jam atrodo keistina programoje, metodikoje, seminaro dalyvių veikloje.

- Seminaro vedėja(s) surenka dalyvių vertinimo lapus, apibendrina dalyvių vertinimus.

2 *alternatyva*. Paties mokytojo pasirinkta temos apibendrinimo forma.

Literatūra

Bendroji pilietinio ugdymo programa. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-07-05 įsakymu Nr. ISAK-1086. <http://www.pedagogika.lt/puslapis/Pilietinis.pdf>

Leonidas Donskis, *Pilietinis ugdymas: bendrojo lavinimo mokyklų 10 klasės vadovėlis*, 2010, Vilnius: VersusAureus.

Eigil Kjaergaard, *Penki sveikinimai demokratijai* (parengė Rima Martinėnienė), 1996, Vilnius FREKA.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

Nijolė Letukienė, *Aš – žmogus tarp žmonių. Pilietinės visuomenės pagrindai 7–8 kl.*, 2000, Vilnius: Alma Littera.

Salomėja Bitlieriūtė, Romualdas Vaitulionis. *Mokinių savivalda: praeitis, dabartis ir perspektyvos*. Vilnius, 2000.

Pavel Koutecky, Miroslav Janek (rež.) *Občan Havel [Pilietis Havelas]*, 2008. Prodiuseris – Filmų ir sociologijos asociacija [„The Association of Film and Sociology (Afis – Asociace Film & Sociologie)“]

Metodinė medžiaga išspausdinta leidinyje „Atviras kodas: Pilietis“ (Vilnius, 2013), vaizdo ir elektroninės priemonės konkreiems pratimams pateikti leidinio kompaktinėje plokštelėje.